

BAĞIMSIZ BASIN AJANSI

Gülbuğ EROL*

Independent Press Agency

This article aims at defining BBA, Türkiye's most Europeanised media organisation. We also aimed at defining its development in history. The need of such a press in Türkiye, its news policy, its enterprise to Europe, and the firsts of BBA in application are all tried to be researched, then our main point is to identify the importance of a both news and memorable pictures which highlight the news.

Key Words: news, promotional programs, productions, commercial organisations, camera, editing team, broadcast services, crew uplink editing, editing gear, library, references.

.....

1. Haber Ajansı: Tanımı, İşlevleri, Tarihçesi

Ajans sözcüğü genel olarak "hareket, araç, iş, faaliyet, vekalet, acente" sözcüklerinin karşılığı olarak kullanılmakta ve aracılık,

* Öğr.Gör., Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Öğretim Görevlisi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Bilim Dalı Doktora Öğrencisi.

vekillik anlamlarını içermektedir. (Temel Britannica, Cilt 1) Ajans sözcüğü yaygın olarak haber ile bağlantılı olarak kullanılmaktadır. Haber üreticileri olarak bilinen haber ajansları haber niteliği taşıyan gelişmeleri, olayları, eylem ya da söylemleri en kısa süre içinde derleyerek ilgili kuruluşlara veya ilgililere iletirler.

Haber ajanslarının çeşitli tanımları vardır:

- Ajans birden fazla gazete veya görsel-ışitsel iletişim araçları için haber toplayan ve dağıtan bir kuruluştur.
- Ajans tarafsız bir şekilde topladığı haberleri doğruluğundan emin olmak koşuluyla en hızlı araçlarla kitle iletişim araçlarına ulaştıran bir kuruluştur.
- Her türlü yayın maddesini sağlıklı ve hızlı bir şekilde gazete, radyo ve televizyon gibi basın yayın organları için toplayan ve onlara dağıtan kurumlara haber ajansı denir.
- Haber ajansları çeşitli kitle iletişim araçlarına amaçları doğrultusunda olayları izleyerek, bunları tarafsızlık, doğruluk ve hızlilik ilkelerine bağlı kalarak değerlendirmeye tabi tutan; sonra edindiği bilgileri çeşitli yol ve yöntemlerle en geniş şekilde abonelerine ulaştıran kuruluşlardır.
- Kitle iletişim araçlarına ortak hizmet götürme işlevini yerine getiren kuruluşlara haber ajansı denir.
- Haber ajansı hukuki statüsü ne olursa olsun genel anlamda haberleri, gerçekleri gösteren ve tanımlayan aktüalite belgelerini bulup, bunları kitle iletişim araçlarına onları ikna etmenin dışında kalmak üzere yayan, yasaların hükümlerine, ticaret kurallarına uygun, olanak verdiği ölçüde tam ve tarafsız hizmet götüren kuruluştur.(Hohenberg, 1978,s: 238.)

• Haber ajansı gazete, radyo, televizyon, dergiler gibi kitle iletişim araçlarına haber temin eden bir kuruluştur. (Hohenberg, 1978, s:238-240.)

Bütün bu tanımların ortak noktası kitle iletişim araçlarına tarafsız eylem ve söylem veya haber iletimidir. Günümüzde haber ajansları dünyanın çeşitli kıtalarına ve bölgelerine gerek yazılı gerekse sözlü basına yerel, ulusal, uluslar arası kaynaklı haber sağlama yönünden hizmet götürmektedirler. (Tökgöz, 1994, s:103.)

Dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan haber ajanslarının etkinlikleri birbirlerinden farklıdır. (UNESCO, 1975,s:9) Ancak, haber ajanslarının 19.yy'ın ilk yıllarına rastlayan ilk kuruluşlarından bu yana temel işlevleri iletişim sürecinde yer alan kuruluşlara haber bulmaktır. Gelişen iletişim teknolojisi Hohenberg'in tanımında da gelişmelere sebep olmuştur. 21.yy'ın eşiğinde haber ajansları yalnızca haber değil; fotoğraf, eleştiri, karikatür, resimli roman, röportaj gibi haberleri tamamlayan unsurlar da sunmaktadırlar.

Bu işlemleri de televizyonlardan,çok uluslu CNN gibi televizyon şebekelerinden hızlı bir biçimde gerçekleştirebilmek için haber ajansları teknolojik üstünlüklere sahiptir. Günümüzde haber alış-verişi oldukça hızlı bir tempoda gerçekleştiği için gazetecilik görevini yerine getiren kitle iletişim araçları haber maliyetini düşürmek için ya kendi haber ajanslarını kullanmakta veya tekelleşmelerden yararlanmaktadırlar.

Rıdvan Bülbül, haber ajanslarını "anonim muhabirler" olarak tanımlamaktadır. Çalışma alanları bakımından da ajanslar üç ana gruba ayrılabilir:

a) Haber Ajansları: Yalnızca haber toplayıp abonelerine dağıtırlar.

b) Basın Ajansları: Abonelerine haberin yanında çeşitli takviyeler de satarlar. Röportaj, eleştiri yazıları gibi.

c) Sıcak Haber Ajansları: Haber değeri olan bir olay gerçekleşir gerçekleşmez görüntü takviyesi ile birlikte abonelerine yollarlar. (Bülbül, 2001,s:244-245)

Ajanslar faaliyet alanları bakımından yerel, bölgesel, ulusal veya uluslar arası olarak da ayrılabilir. Haber ajansları kapitalist üretim sürecine geçen Avrupa'da ekonomik ve siyasal haber alma ihtiyacının bir sonucu olarak doğmuş ve dünyanın ilk haber ajansı 1835 yılında Fransa'da kurulan HAVAS olmuştur. 1848'den itibaren Avrupa genelinde büroları açılmıştır. (Tokgöz, 1972,s:143) Havas'ı 1855 yılında Alman Wolff izlemiştir. Londra'da da ticari bir ajans kuran Wolff çalışanı Alman asıllı Julius Reuter bugünkü Reuters'in temellerini atmıştır. ABD'nin ilk ajansı ise 1857 tarihli pek çok iletişim çalışmasına konu olan Associated Press'tir. (Tokgöz, 1994, s:109)

Türkiye'nin resmi ilk ulusal haber ajansı Atatürk'ün katkılarıyla kurulan Anadolu Ajansı'dır;(Tokgöz,1994,s:114) ilk özel haber ajansı ise Kadri Kayabal'ın kurduğu TÜRK HABERLER AJANSI'dır.

2. Bağımsız Basın Ajansı (BBA)

Bağımsız Basın Ajansı haber toplama, dağıtma ve yayınlama alanlarında yaklaşık yarım yüzyıllık deneyimin sahibidir. Türkiye'de elektronik televizyon yayıncılığın TRT basında 1970'li yıllarda başladığını kabul edersek BBA bu tarihten önce 1950'li yıllarda yazılı basın ve radyo için çalışan bir haber ajansı olduğunu

belirtmemiz gerekir. 1970'ler ile yabancı yayın istasyonlarına - özellikle UPITN- ve Televizyon kanallarına hizmet vermeye başlayan BBA kısa sürede gelişerek Türkiye'nin ilk özel haber ajansı olma ayrıcalığına yaşadı.

O günlerin en son teknolojik ürünleri olan 16 mm.lik sessiz film kameralarını, sesli filmler, film üzerine ses kaydetme ve daha profesyonel kayıt araçları izlemiştir. İçinde bulunduğumuz dijital televizyon çağında başta Amerika olmak üzere Avrupa ve diğer kıtalarda yaşanan teknolojik gelişmeler Türkiye'ye de yansımış bunun sonucunda hem Türkiye'den görüntülü haber talebinde bulunanların hem de Türk yayıncılık kuruluşlarının sözkonusu gelişmeler karşısında yenilenmesini sağlamıştır.

Bu bağlamda BBA yayıncılık ilkesini şu şekilde tanımlamaktadır: Doğru zamanda doğru yerde bulunmak ve kimseyi rahatsız etmeden çekim yapmak; haberde meslek etik ilkelerini dolaysız bir şekilde yansıtmak ve kaliteye önem vermek; hızlı ama güvenilir haber yapmak...

1996 yılından beri kapsamlı bir şekilde uydu teknolojisini [Satellite New Gathering (SNG)] kullanarak haberler yapan BBA'nın bir başka amacı da teknolojinin son olanaklarını kullanmaktır. Kendini teknolojiye göre yenileyemeyen kuruluşların hızla piyasadan silindiği küresel ortamda yeni ekipman, yeni kayıt materyali ve canlı yayın imkanlarını geliştirme konusunda BBA örnek bir çalışma sunmaktadır. Yeni teknolojiyi kullanmanın yanı sıra o teknolojiyi kullanacak insan unsuruna da önem vererek personelini eğiten, yetiştiren BBA, Türkiye çapında geniş ağırları bulunan bir haber ajansı olmamakla birlikte geniş bir yelpazede Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde ve Yunanistan, İtalya, Bosna,

Makedonya gibi Avrupa ülkelerinde; Azerbaycan, Ermenistan, İran, Pakistan, Suriye, Afganistan gibi Doğu Ülkelerinde; Mısır, Lübnan, Somali ve Rwanda gibi Afrika ülkelerinde hizmet vermiştir.

Haber ajansı olarak aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü, Mercedes-Benz, Renault, Meryll Linch, Prefizer, İş Bankası gibi ticari kuruluşların reklam amaçlı çekimlerine de katılmaktadır.

BBA Kosova'da yaşanan savaşta, Papa II. Jean Paul'e düzenlenen silahlı saldırıda ya da Papi'nın Kutsal Toprakları ziyaretinde, Avrupa Kupası Futbol Maçlarında, Jean Michelle Jarre'in Mısır Piramitlerinde verdiği milenyum konserinde naklen yayın, haber ve röportajlar için çalışmaktadır. Bunları gerçekleştirmek için Türksat, Eutelsat, Intelsat, PanamSat ve Europestar uydularını kullanmaktadır.

Naklen Yayın aracı Advert firması tarafından düzenlenmektedir. Bu araç, üç bölümlü iletim yeteneğine sahiptir. BBA, NHK' nin Sekai Yu-Yu (Traveling Around The World Leasurly) olarak adlandırdığı rahat ve hızlı seyahat imkanı veren, aynı zamanda gezgin bir televizyon istasyonu görüntüsünde olan sistemini kullanmaktadır. BBA uydudan aldığı destekle de Türkiye'de veya dünyanın herhangi bir yerinde patlak veren olayı izleme ve görüntüleme avantajına sahip bir kuruluştur. Bu yüzden gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında birçok müşterisi bulunmaktadır.

3. Başlangıcından Günümüze BBA Tarihi

1950 yılında Türk Haberler Ajansı, BBA'nın kurucusu Kadri Kayabal tarafından Türkiye'nin ilk özel haber ajansı olarak yayın hayatına başlamıştır. 1963'de ilk defa telefoto servisi başlatıldı. 1970 yılında UPI'ya bağlanan THA, UPI'nın dünya çapındaki

merkezleri ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de de hizmet vermeye başladı.

1973 yılında THA kendi televizyon bölümünü kurarak Türkiye ve Orta Asya'dan ABC ve UPI için haber toplamaya başladı. 1980'li yıllarla beraber THA, Türkiye ve Kıbrıs'ta 12 büro ve 200'ü aşkın gazetecisi ile Türkiye'nin en büyük haber ajansı olmuştur. Ancak böylesine geniş bir haber ağı aynı zamanda geniş bir finansal desteği de gerektirdiği için 1982 yılında THA'nın televizyon departmanı dışında kalan hisseleri yabancılara satılmıştır. Televizyon bölümü ise Bağımsız Basın Ajansı adı altında yayın hayatına devam etmiştir.

Sonraları WTV ile yakın iş ilişkileri kuran BBA, WTV'nin Türkiye bürolarını işletmiş adeta WTV'nin Türkiye temsilcisi olarak hareket etmiştir. Bu süreç zarfında BBA, WTV müşterilerine haberdan ziyade Türkiye'de gelişen ve tarihi önem taşıyan olayların görüntülerin, fotoğraflarını sunmuştur. Örneğin, 1974'de Kıbrıs'a Türk askerlerinin çıkartma yapışı, Sovyet tanklarının Afganistan'a girişi, 1985'de Beyrut Havaalanında Yolcu uçağının kaçırılması, 1990'da Körfez Savaşı sırasında ilk Amerikan uçaklarının İncirlik Hava Üssü'nden kalkışları ve Bağdat'ın bombalanması, 1996'da Rwanda'da mültecilerin durumu gibi çeşitli haberlere ait görüntüler ve fotoğraflar Türkiye'de ve dünyada basın-yayın kuruluşlarına kullanılmak üzere sunulmuştur.

1996 yılında BBA, daha önce sadece deneme amacıyla TRT tarafından kullanılan uluslar arası iletişim uydularından doğrudan yararlanma ve bağlantı hakkını kullanan ilk televizyon kuruluşu oldu.

BBA, Anadolu Ajansı ve Reuters gibi büyük ajansların yanında yayın hayatına devam etmeyi ve önemli bir ajans olmayı başarmış ve EBU'ya hizmet vermeye başlamış, Avrupa dahilinde yayın yapan radyo istasyonlarının resmi yardım kuruluşu olmuş, onlara haber temin etmiş ve tüm televizyon çevreleri için SNG servisi oluşturmuştur.

4. BBA Arşivinden Bazı Saptamalar

BBA "kitaplık" adını verdiği geniş bir arşive sahiptir. İstanbul'da müşterilere açık bulunan kitaplıkta 1973'den beri 2000 kayıtlı olayın bulunduğu video kasetler/bantlar bulunmaktadır. Kütüphane gelişen olaylar ile zenginleşmektedir. Bunun yanı sıra APTN Film ve Londra Video Kitaplığı'na ulaşım imkanı sunmaktadır. Bu iki kuruluş 1897'den günümüze dünyada ve uzayda meydana gelen tarihi olayları kronolojik olarak belgelemektedir.

5. Önemli Yapımlardan Seçmeler

BBA haber ve görüntü toplamanın yanı sıra özel programlar da hazırlamaktadır. Bazı reklam programları ile **Serbest video haberleri** (Video News Releases) bunlara örnektir.

Orta Amerika'da Mundo Maya'da 1995'de yapılan Camel Trophy, 1996'da Borneo'daki Katlimantan, 1997'de Mongolia ve 1998'de Arjantin'deki Tierra del Fuego müsabakaların canlı izleyerek belgesel niteliğinde görüntüler elde etmiş sonuçta bunları bir araya getirerek kaliteli yapımlara imza atmıştır BBA. Amaç yarışmaları kaydetmek, içerik ise her yarışmanın belgeselini hazırlamak olmuştur. Ortaya çıkan video kasetler BBA tarafından yayın istasyonlarına dağıtılmıştır. Hazırlanan diğer önemli

yapımlardan bazıları 1996'da İstanbul'da yapılan *Habitat II*, 1974'denberi Kuveyt'in genel durumunun ve Pakistan ve Ürdün ile olan ilişkilerinin ele alındığı *Kuwait Development Fund*, *Weaving the Future* adında bir Türk tekstil firmasının belgesel niteliğinde tanıtımı ve benzer şekilde *Mercedes-Benz* firmasının belgesi, Renault firması için hazırlanan *En Passant de Turquie*'dir.

6. BBA'nın Çalıştığı Uluslararası Kuruluşlar

AVUSTURALYA

- CHANNEL 9 Sydney

AVUSTURYA

- ORF Vienna

BREZİLYA

- COMPANHIA DE NOTICIA Sao Paolo

KANADA

- CTV Toronto
- JACK VAN IMPE MINISTRIES INT. Ontario
- STONE HEAVEN Montreal

ÇİN

- CTN Hong Kong
- CTC Beijing
- CCTV Beijing

DANİMARKA

- DR Copenhagen
- TV 2 Copenhagen

MISIR

- EGYPT TV Cairo
- NILE TV Cairo

FİNLANDİYA

- YLE Helsinki
- MTV Helsinki

FRANSA

- ARTE Strasbourg
- ZED TV Paris
- FR 2 Paris
- FR 3 Paris
- TF1 Paris
- TF2 Paris

GEORGIA (ABD)

- RUSTAVI 2 Tblisi
- GEORGIAN STATE TV Tblisi

ALMANYA

- SAT 1 Berlin
- DEUTSCHE WELLE Cologne
- PRO 7 Munich
- ZDF Berlin
- ARD Munich
- WDR Cologne
- NTV Berlin
- RTL Cologne
- RIAS Berlin

- ZOLCER TV Munich
- FOCUS TV Munich
- ORB Hamburg
- ARTE Strasbourg
- SWR Baden Baden
- NDR Hamburg
- N24 Munich
- MME Hamburg
- TM3 Hamburg

YUNANİSTAN

- ERT Athens
- MEGA CHANNEL Athens
- ANTENNA TV Athens
- SKY TV Athens
- STAR TV Athens

İSRAİL

- BA Jerusalem
- ISRAELI TV Tel Aviv
- CHANNEL 2 Jerusalem
- CH 2 Tel Aviv

İTALYA

- RTI Milan
- RAI Rome

JAPONYA

- NHK Tokyo
- TV ASAHI Tokyo

- TBS Tokyo
- NTV Tokyo
- Fuji TV Tokyo

ÜRDÜN

- PRIME TIME PRODUCTION Amman

KORE

- MBC Seul

KUWAIT

- KUWAIT TV Kuwait

LÜBNAN

- LBC Beirut

MEXİKO

- TELEVISA MEXICO Mexico City
- AZTECA TV Mexico City

HOLLANDA

- VARA Amsterdam
- JOOP VAN DEN ENDE Rotherdam
- NOS Amsterdam

NORVEÇ

- NRK Oslo
- TV 2 Oslo

PORTEKİZ

- TV 1 Barcarena

ROMANYA

- PRO TV Bucharest

RUSYA

- NTV Moscow

- ORT Moscow

SUUDI ARABİSTAN

- MBC Saudi TV Riyadh

- SAUDI TV Riyadh

SLOVAKYA

- VTV Bratislava

İSPANYA

- TELEMADRID Madrid

- PROMOCION EX. DE TENERIFE Tenerife

- TV 3 Catalonia

- TELE 5 Madrid

- ANTENNA 3 Madrid

- TVE Madrid

- TELEFONICA Madrid

İSVEÇ

- TV 3 Stockholm

- TV 4 Stockholm

İSVİCRE

- SRG Zurich

- WHO Geneva

- UNESCO Geneva

- AGHA KHAN FOUNDATION Geneva

- UNHCR Geneva

- TSR Zurich

- SSR Zurich

TAYWAN

- TTV Taipei

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

- DUBAI TV Dubai
- ABU DHABI TV Abu Dhabi

İNGİLTERE

- BBC London
- BBC / CORRESPONDENT London
- GRANADA Manchester
- BSN London
- WORLDWIDE PICTURES London
- ATLANTIC PRODUCTION London
- ITN London
- MTV London
- SKY TV London
- THAMES TV London
- CARLTON TV London
- WALL TO WALL TV London
- ENTERTAINMENT TONIGHT London
- PLANET 24 London
- IDEAL WORLD London
- ITV London
- TYNE TEES TV London
- MeBC London
- LONDON WEEKEND TV London
- SCOTTISH TV Glasgow

- PHOENIX TV London
- OR-MEDIA London
- NTL London
- BRITISH TELECOM London

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

- ABC NEWS New York
- CNN INTERNATIONAL Atlanta
- FILMROOS New York
- WXYZ Detroit
- UNIVISION Miami
- HUGHES AIRCRAFT New York
- IVN San Francisco
- REAL TV California
- FILMROOS New York
- BLACKHAWK New York
- F. HILLARD New York
- CITIBANK New York
- BURGERKING INTERNATIONAL Miami
- METAVISION New York
- KRAFT FILMS New York
- EXTRA Los Angeles
- WGBH Boston
- DISCOVERY CHANNEL Washington
- FIRST UNION BANK Washington
- WORLD COMMS LINK Colorado
- CREW CONNECTION Colorado

- UNICEF TV New York

7. Yapım Ve Yayın Ekibi Üzerine

Bütün bu uluslararası bağlantılar, dünya çapında hizmet bekleyen sektörler BBA'nın teknolojinin son ürünü olan cihazları kullanmasına yol açarken kaliteyi sağlayan iş ekibinin de işinin ehli olmasını gerektirmektedir. CNN'in sıklıkla kullandığı Flyaway adı verilen portatif uydulardan da yararlanan BBA yurtiçinde ve dışında başarılı çalışmalarına devam etmekte yazılı haber sıkıntısı çekmeyen Türk medyasına görsel destek vermekte ve sayıları her geçen gün artan belgesel yapımlar için önemli bir arşiv oluşturmaktadır.

8. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bağımsız Basın Ajansı Türkiye'nin ilk özel haber ajansının bir devamıdır. Özelleşmenin 1990'larda başladığı Türkiye'de özel veya ticari kuruluşların karmaşa yarattığı düşünülecek olursa 1960'lı yıllarda yayın hayatına başlayan o günkü adıyla Türk Haberler Ajansı'nın Türkiye'ye ilk olarak kaliteli yayıncılık anlayışına sahip yayıncılık kuruluşlarını taşıdığı ve doğru, hızlı, tarafsız habercilik anlayışı ile hem haber hem de görüntü sağladığı unutulmamalıdır. Günümüzün Türk medyasında ajansların önemi tartışılmazdır çünkü haber kanalları dahil hemen her televizyon istasyonu ve özellikle radyolar haber gereksinimlerini haber ajanslarından karşılamaktadırlar. Kaliteli görüntünün elde edilmesi ve izleyiciye sunulması önemlidir çünkü televizyon gücünü görseelliğinden alan bir kitle iletişim aracıdır. (Erol, 1999: 38-40.)

Günümüzün ticari medya organlarının sahiplerinin gazeteci kökenli olmamalarına rağmen ilk özel haber ajansımız THA'nın kurucusu merhum Kadri Kayabal bir gazeteciydi ve kendinden sonra BBA'yı işleten sahipler de gazeteci kökenlidir. Bu durum doğal olarak BBA'nın ortaya çıkardığı ürünlerde meslek etik ilkelerinin gözle görülmesine sebep olmuş ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yüzünü ağırtmıştır.

Kaynakça

- BÜLBÜL, Rıdvan (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- EROL, Gülbuğ (1999). *CNN ve NTV Haber Kanallarının Karşılaştırmalı İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GİRGİN, Atilla (2000). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*. İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- HOHENBERG, John (1978). *The Professional Journalist*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- TOKGÖZ, Oya (1994). *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, Ankara.
- UYGUÇ, Ünal ve Ali Genç (1998). *Radyo Televizyon Haberciliği*, Avcıql Basım Yayım, İstanbul.
- UNESCO (1975). *World Communications*. Temel Britannica (1990). İstanbul Ana Yayıncılık. Cilt 1. <http://www.bba.com.tr>

